

U ČETIRI OKA

- Ja bih se, velečasni, želio s Vama malo porazgovarati. Tako je započeo Ante Opačak, dugogodišnji pisar u Općini u Drinovcima, svoje obraćanje meni.

- Kamo ovo ide i dokle će ovako? Znam, čovjek u ova vremena mora biti oprezan. Ali, nemojte se bojati. Valjda me poznajete. Ne bih Vas izdao, Bože sačuvaj! Uostalom, ja ne mislim Vas puno pitati, nego više želim Vama reći što mi leži na duši. Čovjek se nema s kim ni iskreno porazgovoriti.

Ante je zastao, ravno me pogledao u lice, a njegova šutnja kao da je govorila mnogo, kao da mi hoće reći da ne može biti, a da ne mislimo isto, da se ne razumijemo. I nije mu trebalo dokazivati da imam puno povjerenje u njega. On je to i zaslužio. Jer, to je čovjek razborit, ozbiljan, u zreloj dobi, dobar i iskren vjernik. Nakon dugogodišnje prakse kao pisar u Općini imao je praktične inteligencije i znanja kao da je završio barem srednju, a imao je, u stvari, četiri razreda osnovne škole.

- Znae - nastavio je Ante - nikada nisam bio ustaša, a sad mi je žao što nisam. Za ove sada svaki je ustaša bio koljač, krvnik, neprijatelj naroda. A što su ovi sada? Tko danas smije javno reći da je Hrvat? Tko smije reći da nije ispravno ono što oni rade? Gdje je sloboda o kojoj su stalno govorili i govore? - nastavlja Ante bez predaha.

- Bilo je ustaša koji su činili zlodjela, ono što ne treba, ali mi je krivo što oni hoće da svakoga ustašu proglase zločincem. Bilo je mnogo ustaša koje bih mogao staviti na oltar, a oni su svi za njih zločinci. Htjeli su hrvatsku državu i borili se za nju. Zar je to nešto loše? A što ovi hoće? Krivo mi je što nisam bio ustaša!

Ante sve dublje diše i brže govori:

- Gdje su sada Hrvati? Eno ih u Sloveniji. Govore da ih je poubijano tristo tisuća. I svi zločinci? Što Vi mislite, velečasni - veli Ante - je li ih koliko prebjeglo preko granice? Ima li ih odvedenih u ropstvo u Rusiju?

- Moj Ante, tko bi na sve to znao odgovoriti? Svakako da ih je veći broj prešao preko granice. Ali, Englezi su ih dobar dio vratili, tako se barem priča.

- Pa zašto su ih Englezi vratili? Ta, nisu oni za Staljina? Kako to? - veli Ante.

- Teško je na to odgovoriti. Prljava je politika. Znaš li onu: Mi Englezi borit ćemo se do zadnjeg Francuza? Oni imaju neku svoju politiku, a do drugih im nije mnogo stalo. Englezi tuđim glavama čuvaju glave svojih vojnika.

- Što mislite što će biti od onih što su u logorima? Hoće li ih sve pobiti?

- Niti će ih sve pobiti, nit sve pustiti, to je sigurno. Ostalo je sve nejasno - velim.

Ante se, očito, ne zadovoljava odgovorom i kao da hoće da prekori i mene i sebe, nervozno nastavlja:

- Ja Vam kažem: mi nismo Hrvati, mi što smo ostali kod kuće. Hrvati su izginuli, Hrvati su ostali zauvijek u Sloveniji, Hrvati su oni preko granice, Hrvati su u logorima, u zatvorima, a mi, mi nismo Hrvati! Mi smo kukavice!

- Ante, ja nisam kukavica. Ja sam ostao s narodom. Ja ću ostati s narodom sve dok budem nosio glavu. Kako bi izgledalo da ovdje nema tko ni krstiti, ni vjenčati, ni propovijedati, ni ispovjediti, ni pokopati, ni misu govoriti?

- Dobro - veli Ante - a onda su kukavice oni fratri što su otišli preko granice?

- Nisu, Ante! I oni su otišli s narodom. Kad mi je fra Dane Čolak rekao da ide za vojnog svećenika, ja sam ga upitao:

- Kamo ćeš sada pred kraj rata?

Znaš li što mi je odgovorio?

- Ne mogu dopustiti da toliki ginu bez svećenika, da umiru bez svećenika, da pate bez svećenika. Dakle, poginuo je s poginulima, živi su otišli sa živima, a u zatvoru su oni sa zatvorenicima.

- Koliko izginu fratara? - nastavi on. - Koliko ih je pobjeglo preko granice? Koliko poginu fratara na Širokom Brijegu i na drugim mjestima? Što im je bio kriv pokojni fra Slobodan?

- Na Širokom Brijegu svi, u Mostaru šestorica, a svega - ne znam točno - oko sedamdeset, a otprilike polovica toga broja prešla je granicu. Nas je u Hercegovini ostalo nešto manje od stotine. Od ovog broja izuzimam klerike.

- Po njihovu, svi su oni zločinci, svi su oni krivi. I Vi ste njima, velečasni, krivi. Ako ratuju protiv Boga, onda moraju i protiv Vas. Što će biti od Vas? Nego, ima nešto što Vas drži. Vi se mirno i hrabro držite. Vi se nečemu nadate - zaključuje Ante.

- Dakako da se nadam, Ante! Ima jedna stara istina: Krv mučenika, sjeme kršćana. To je moja nada. Ako bude trebalo, Bog će od kamenja stvoriti svećenike. Izdati vjeru, to je propast, a stradati radi vjere, to na kraju krajeva mora biti dobitak. Zar sada narod više ne cijeni fratre nego prije? Vidiš li koliko sada narod pati? A da mi ne patimo s tim narodom, onda bi nas on popljuvao. Je li tako? Tursko je carstvo trajalo četiri stotine godina i mi smo ostali zato što smo patili i stradali sa svojim narodom. Ako nas kadgod Bog i kazni, ne ostavlja nas. Neki su govorili: Kad ogladnu, bacit će oni habit. Ti se, međutim, varaju. To će oni vidjeti. Ne daje se habit za R1 kartu (to je povlaštena karta za živežne namirnice). Kolac se može slomiti, ali se ne može saviti!

- Ja Vam skidam kapu - veli Ante. Što Vi mislite, velečasni, dokle će ova vlast trajati? Hoće li se bakina nada ispuniti, kad su joj ono dali legitimaciju na pet

godina, a ona prostodušno pita: - A zar vi mislite, dušo, ostati još pet godina? - Hoće li Amerikanci ovo trpjeti, hoće li se iskrcati na Jadranu?

- Moj Ante, meni se čini da su to varave nade, kad to već nisu učinili prije svršetka rata. Svakome je dosadilo ratovati. Tko je na svijetu voljan ponovno ratovati?

Pričam mu da sam u Italiji 1936. razgovarao s jednim ratnim invalidom, Talijanom. On sav slomljen od reume, išijasa i drugih bolesti, sve posljedice prvog svjetskog rata, veli:

- Neka bude proklet kome padne na pamet da ratuje. Ratom se samo gubi. Tko je taj koji je bio u ratu a da bi opet prihvatio pušku? Nitko! Kad mi pomremo, onda će možda netko zaluditi našu djecu da ratuju: A što će dobiti?

Od prvog do drugog svjetskog rata prošlo je više od dvadeset godina. Dobro je rekao onaj Talijan da oni, naime, koji su ratovali, neće više ratovati. Mogu se potaknuti na rat samo oni koji nisu prije ratovali i doživjeli rat na svojim leđima. Teško je zaboraviti na trideset milijuna poginulih, teško je zaboraviti na milijune udovica, na siročad, na glad, na strah, na razaranje, na ranjene, na živčano slomljene... Eto, to je razlog što mora proći od jednog do drugog rata barem dvadeset godina.

- A što će biti od nas kroz dvadeset godina? - pita Ante.

- To ne znam, samo znam da će narod ostati, jer se on ne može iskorijeniti.

- Teško ti ga narodu! - veli Ante.

- Svakako da će i Bog unijeti svoje prste, Ante. Ako nas kažnjava, On će nas i pogledati.

- Vi se uvijek nečemu nadate, moj velečasni. E, pa dobro je to. Meni je više dosadilo. Pokušavao sam da me otpuste iz službe, ali badava. Kad su oni tek došli, ja nisam dolazio u Općinu, ali su me pozvali i naredili mi da dođem na posao. Kasnije sam se pravdao da mi je

nezgodno dolaziti i da bi me mogao tkogod napasti, jer moram po noći dolaziti kući i odlaziti od kuće, daleko je Brdo. Oni kažu da će mi dati pušku. A što će mi puška? Ne bojim se ja, jer nisam nikome kriv, a ako bih imao pušku, onda bi me tek mogli napasti da mi je otmu, pa da radi puške izgubim glavu. Ja se opet pravdao da mi je daleko i da mi je teško svaki dan toliko putovati, a oni imaju za sve odgovor i kažu: - Mogao si za Juridžine vladavine, pa možeš i sada. Kako god ja pokušam, oni imaju odgovor. Ako bih napustio sam, znam da me onda čeka zatvor.

- Ja mislim, Ante, da bi bila šteta da napustiš posao. Ti imaš dosta godina službe pa bi mogao brzo dobiti i nešto mirovine, a ako napustiš, onda ćeš ostati bez nje.

- Mrtvi ne uživaju mirovinu. Kad ja vidim nepravdu, kad vidim kako poštene ljudi stradaju, kako se gladnima otima kruh, kako se postupa s ožalošćenima i uplašenima, kako se postupa sa svojim susjedom, kako se na sve to mora šutjeti, onda mi je dosta svega. Zar se može pjevati kad se plače? Meni je najteže kad ne mogu reći da nešto ne valja, da ne ide tako, da je to robovanje, a ne sloboda. Kad sam ja ranije radio u Općini, mi smo bili kao neka obitelj. Za vrijeme Jeftićeve diktature glavno je bilo da nema među nama žandara i mi smo slobodno razgovarali o svačemu. Mogli smo razgovarati i dogovoriti se kao ljudi. A gdje su sada ljudi!? Ovi sada nemaju ni srca ni duše. Oni govore da se bore za narod, a što god rade, narodu po glavi. Oni se bore za Staljina, a evo vidimo što nam je on donio. Da Amerika nije dala kruha i nešto robe, narod bi pomro od gladi, a naposljetku i oni. Uza sve to oni napadaju Ameriku, a slave Staljina. Meni je čudno što im Amerika daje kad su takvi - zaključi Ante.

- Dobro je da Amerika daje. Neka narod ostane živ - velim.

- Valjda će i oni uvidjeti da se ne živi od konferencija, od parola, od sile.

- Vi se opet velečasni, nečemu nadate, a ja se ne nadam nikakvu dobru dok oni ratuju protiv Boga.

- Što se, Ante, tiče ratovanja protiv Boga, ja znam tko će pobijediti.

- Teško čekati, moj velečasni! Kako ja mogu trpjeti doušništvo, izdaju, ubojstva, a ni za što? U stara vremena nije bilo izdaje, nije bilo sve dok oni nisu došli. Sad je za njih izdajica najbolji čovjek, najnapredniji. Špijuniraju na svakom koraku. Ne možeš progovoriti riječ a da se ne bojiš da će oni doznati.

- Ante, u tome se s tobom ne slažem. Oni bi željeli da sve doznadnu. Oni ne znaju mnogo, jer je malo onih koji im kazuju, malo je doušnika. Da oni znaju što ti misliš, a vjerojatno gdje god i rekneš, ne bi ti bio ovdje, ne bi ti tražio otkaz, ne bi ti sada jeo kruha!

Nasmijali smo se obojica. To je bio Antin prvi smijeh otkako razgovaramo.

Mene je stranka pozvala u ured. Kao da se Ante iznenadio. Možda je namjeravao još mnogo toga reći, a efo, mora prekinuti razgovor. Na pozdravu je rekao:

- Vidjet ćemo se opet. Sada mi je duši puno lakše.

Biblioteka
TRN
Knjiga 4

Urednik
FRA KORNELIJE KORDIĆ

Naslovna stranica
s. KORNELIJA KORDIĆ

Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb
CIP- katalogizacija u publikaciji

UDK 886.2-94
929 Kordić, R.

KORDIĆ, Ratimir

Fratar - narodni neprijatelj :
doživljaji i sjećanja / Ratimir Kordić.
- Zagreb : "K. Krešimir", 1995. - 208
str. ; 20 cm. - (Biblioteka Trn ; knj.
4)

ISBN 953-6264-08-0

950329037

ISBN 953-6264-08-0

Fra Ratimir Kordić

FRATAR
NARODNI NEPRIJATELJ

DOŽIVLJAJI I SJEĆANJA

K. KREŠIMIR

Zagreb, 1995.